

ASTEKO GAIA

AKELARREA

Hesi guztien gaineratik

Urteko gau motzenean suak zeruraino luzatzen ditu besoak Hernaniko plazan. Gaizkiaren eta ongiaren muga ikusezin gertatzen da eszena horretan, ordena anabasa bihurtzen. Historia zimurtu egiten da, salaketa eta aldarriari bide emateko. Akelarreak sentimenduak azaleratzen ditu, kontraesanak probokatu. Ez da folklorea, ez da tradizioa. Sorginkeria hutsa da.

| URKO APAOLAZA AVILA |

Argazkiak: Ikor Kotx

AKELARRE HITZA ASMAKIZUN BAT DA. 1609an sortu zuen Inkisizioak, seguruenik Juan del Valle Alvarado fiskalak. Hala dio gai hauetan eminentzia den Gustav Henningsen ikerlari daniarrak. Urte hartako otsailaren 14an Zugarramurdiko herritar batzuk Logroñon azaldu ziren, Inkisizioaren tribunalari esateko eurak ez zirela sorginak. Preso hartu zituzten, eta torturatu. Alvaradok itaunketa horien ondorioak eskribitu zituenean, lehen aldiz lotu zuen satanismoarekin ditzosozko hitza: akelarre.

Geroztik ustezko sorginen batzarrei deitu izan zaie akelarre, mendeetan barrena herri sineskeran errotu eta haren parte bihurtzeraino, nola Orozkoko Garaigortan edo Dimako Petralandan. Eta egun, hitz asmatu hura irakur dezakegu festa-egitarauetan, ikusi Alex de la Iglesiaren terrorezko komediatan edo entzun Fermin Muguruzaren ahotan: “Zugarramurdin akelarrea da, Infernuko errekek sortu leizeetan...”.

Gramatikan akerrak ezinezkoa luke “r” gal-tzea beste hitz batekin elkartuta. Beraz, utikan akerraren larreak eta ongi etorri belar pozoitsuena; askorentzat horixe besterik ez baita akelarre: alka-belar larrea. Egiaz, esplikazio antropologikorik ere ez dago, akerrak beti izan baitu eginkizun positiboa euskal mitologian. Eta toponimiak ere nekez onartzen ditu izaki

Inkisidore, borroero
eta sorginek orgia
moduko bat
antzezten dute.
Txalaparta eta
batukadaz
sorturiko erritmo
primitibo bat
dantzatzuz
gauzatzen da
metamorfosia.

bizidun mugikorrak. Ez, akelarre ez da euskal hitza, sorgin-mania eruditutik ernetako ipuina baizik. Baina gure egin dugu: “...Zugarramurdin akelarrea da, euskaldun askeak elizatik at!”

Hernani, 1986

Krisia, drogak eta rock erradikala. Hernaniko auzoetan beste herrietako ke bera arnasten zen 80ko hamarkadan. Politizatuta eta berezita zeuden koadrilak batu behar zirela okurritu zitzaizen batzuei, eta hortik sortu ziren herri olinpiadak eta baita akelarrea ere.

1986a zen, euskal paganismora garamatzan Pedro Olearen *Akelarre* filma estreinatu berria zen, baina Hernanin akelarrea jai alternatiborako tresnatzat zuten gazteek, ez zen historia gogoratzeko karroza soila. Ia 30 urte geroago funtzio sozial hori izaten segitzen du, eta urtero ekainaren 23an salatzen dira emakumeen zapalketa, euskararen diskriminazioa, torturak edo sexu estandar inposatuak.

1971n *ikimilikilikilik* oihukatuz euskal gazteria berriak Larraitzen egin gaupasari “akelarre” deitu zioten erreakzionarioek. Bidankotzen ere

badira hamarkadak “*xurgin xasted*” egiten dutela. Aurrekari horiek kenduta, esan dezakegu Hernaniko akelarrea aitzindaria izan dela. Gorabehera handiak izan ditu, baina azken urteetan indar handiz ospatu da, herriko Gazte Asanbladak hartu baitu lekukoa.

Egun, toki askotan ospatzen dute solstizioa akelarrearekin. Leioan dozena bat urte baino gehiago daramatzate eta zita garrantzitsua bilakatu da eskualde osoan. Barañainen herriko festen ekitaldi nagusietakoa da, herritarrek egina, autogestionatua eta errealitate politiko

AKELARREA

eta sozialarekiko kritikoa. Zugarramurdin gau horretan ere egiten ziren milaka laguneko kontzertu eta akelarre ikaragarriak, kasu honetan Hernanikoa zuten eredu. Masifikazioa dela eta jada ez da halakorik egiten eta Sorginaren Egunak ordezkatu du.

1610eko autofedearen 400. urteurrenaren karietara, Zugarramurdin makina bat ekitaldi antolatu zituzten jazotakoa gogoratzeko. Akelarrerik ez baitzen existitu, eta sorginak auskalo, baina sorgin ehiza bai, hori euren haragitan nozitu zuten sutan erretako 11 zugarramurdiar emakume eta gizonek. Berrikitan, Mikel Azurmendi antropologoak liburu batean azaldu du garai horietako monarkia absolutistek erlijio hutsetik ideologiara jauzi egin zutela eta sorgin ehiza erabili zutela hizkuntza bera zuten herritarren artean muga psikologikoa sortzeko: Bidasoako muga.

Paradoxikoa da. Lau mende geroago gertaera horiek erabiltzen dira, ez mugak sortzeko, baizik jendartearen dirauten konbentzioekin hausteko. Kontu ilun eta konplikatu asko gurutatu ziren XVI. mendeko autofede horietan. Urte gutxira Inkisizioak onartu zuen dena asmakizuna zela —Alonso Salazar inkisidoreak hala aitortuta—, baina egungo errealtatetik interpretazioak aske dira, belargile paganoen pertsekuzioa izan zela dioen imajinariotik hasita: *Akerra erdian zen / ilargi beteko gau hartan* —dio Labriten abestiak—. *Orain sinestu ala ez / zen eskuetan dago.*

Sorgin dantza

Oriako sorgin dantza tradizionalari lapurtutako melodia eta koreografiak ehunka sorgin, galtzagorri eta zirrikok ilara amaiezinak osatzen dituzte Hernanin barrena, musika eskolako dultzaineroen doinu indartsuari segituz —Juan Mari Beltranek dultzainarentzat moldatu zuen airea—. Bi ordu eta erdiko kalejiran ikusiko ditugu zortziko solemnez osatutako paseoak, deiak, kortejatzeak eta baita keinu itsusi samarren bat ere. Azken pausoan, sorginak tximistaren abiadan aterako dira, sasi guztien gainetik garrasika, eta plazan sartuko, laino guztien azpitik irrintzika.

Euforia giro horretan antzerkia egiten da. Sorginek inkisidore zitalen tormentua ezagutuko dute, eta halako batean Aker azalduko da. Ez galdetu nola, baina azkenean denek, inkisidore, borrero, sorgin-ama, monagilo... Denek orgia batean amaituko dute kasik larru-bizik, eta txalaparta eta batukadaz sorturiko erritmo primitibo bat dantzatzu milaka begiren aurrean.

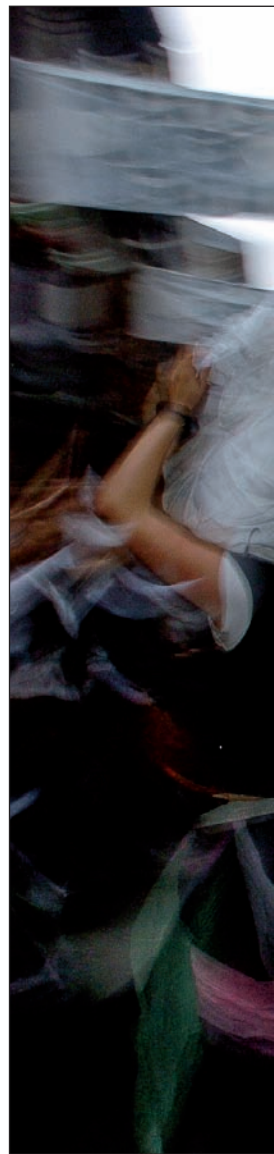
Irudi luke halako muntaia batek antolaketa landua behar lukeela. Baina hemen ez da zuzendaririk, ezta gidaritzat alderik ere. Hierarkizatu gabea eta asanblearioa da akelarrea: “Urte batean astebete lehenago ezer prestatu gabe geunden. Ez dakit nola, baina azkenean dena ondo ateratzen da, lurretik sortutako zerbait balitz bezala”. Garikoitz Arrese-Igorrek badaki zertaz hitz egiten duen, ez alferrik daramatza 17 urte akelarreko antzerki taldean.

Irudi luke halako muntaia batek antolaketa landua behar lukeela, baina hemen ez dago zuzendaririk ez gidaritzat alderik ere. Hierarkizatu gabea eta asanblearioa da akelarrea

“Europa osoan ez dago halakorik”

Arrese-Igor aspaldi hasi zen homosexualen eskubideen aldeko mugimenduetan eta azkar ulertu zuen akelarrearen benetako funtsa, ez bakarrik sexu askatasunari zegokionez —antzerkian saiatzen dira eszena hetero, gay, lesbiko eta bisexuallak nahasten—, baita aldarrikatzeko emakumeen papera, edo droga eta alkoholaren kontsumoaz hausnartzeko. 39 urteko donostiarrak apustu egingo luke ez dela Europa osoan halako plaza, jendetza eta ordutegian antzeko ekitaldirik egiten.

Horrek kritikak ere ekarri dizkie. “Denetarik entzun izan dugu. Hasi ginenean Akerrekin halako keinu sexualak egiten protesta handiak izan ziren. Gogoratzen dut guraso elkartekoek egunkarira gutuna bidali zutela eta nik erantzun nuen esanez gurea probokazioa bazen, haurrek bideo-jokoetan ikusten dutena zer ote den. Gure artean ere eztabaida sortu zen. Ni ez nen-

Deportivo taberna

Ongi pasa
San Juan jaietan!!!

Kardaberaz 36 · 20120 Hernani

goen inondik inora prest makurtzeko, bestela ez nintzateke aterako”.

Bestelako iritziak ere izan dituzte. Talde feministek maiz kritikatu izan dute Akerren funtzioa eta erotismo falikoaren nagusitasuna. Arrese-Igorrentzat ez zaie arrazoirik falta eta seguruenik aldaketak egin beharko dituzte zentzu horretan.

Sorgin dantzaren azken pausoan, Hernaniko plazan abiada handiz sartzeko uanean, euforia lehertu egiten da.

Akelarrean kontziente dira une batzuetan irudiak gogorrak direla, deserosoak akaso. Zein da probokazioaren muga? Mugarik badu agian? Errebindikatzea eta dogmak haustea akelarrearen esentzia dira eta detaille txikienetan ere igartzen da hori. Zer pentsatuko luke militar parakaidistak jakingo balu bere uniforme zaharrari zakil bat josi

ERREMONTE JAIALDIK

Ostegunero eta
larunbatero
Galarreta Jai-Alai
pilotalekuan

ZATOZ IKUSTERA!

info@oriamendi2010.com

www.oriamendi2010.com

Torturak, emakumeen zapalketa, euskararen diskriminazioa, sexu estandar inposatuak. Duela lau mendeko gertaerak baliatzen dituzte egungo errealitatea salatzeko.

diotela Hernaniko Akerraren mozturiko bihurtzeko?

Plazaren erdian sua, eta haren inguruan sorginak eta sorginduak, azken dantza frenetikoan: bagak hatza aurrera eramanez, bigak bizkarrara konkortu eta jauzika.... Zirkulu horretan sortzen diren sentsazioak deskribatzea ez da

erraza: “Hor zaude erdi biluzirik, lastoz josita, jendea begira, lotsa, txantxak... Polita da azkeneko momentu hori”. Eta horrela, astiro-astiro, sugarrak hiltzen doaz, Exkixuren kanta hark zioen moduan, gauak ere ondo baitaki noiz datorkion goiza. ■

